

HALK EĞİTİMCİSİ YETİŞTİRME KONUSUNDA TOKYO KONFERANSI ÖNERİLERİ VE DÜNYADAKİ UYGULAMALAR

Dr. Firdevs GÜNEŞ*

Unesco tarafından günümüze kadar 10'a yakın Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı düzenlenmiştir. Bunlardan Tokyo Konferansı son derece önemlilerden biridir. Yeni eğilimlerin, yeni kavramların ve yeni uygulamaların gelişmesi, yaygınlaşması bakımından önemli katkıları olan Tokyo Konferansı, halk eğitimi alanında yeni bir dönem başlatmıştır. Konferansta, özellikle halk eğitimi konusunda benimsenen görüş ve uygulamalar hala günümüzde değerini korumakta ve sürdürülmektedir. Bu nedenle Tokyo Konferansı'nın ele alınması uygun görülmüştür (Bülbül, 1984, s. 7, Oğuzkan, 1985, s. 4).

Üçüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı 25 Temmuz 7 Ağustos 1972 tarihleri arasında Japonya'nın Tokyo kentinde yapılmıştır. Konferansa 85 ülke ile 36 uluslararası kuruluştan 311 delege ve 54 gözlemci katılmıştır. Konferansın amaçları üç noktada toplanmıştır:

1- Son on yılda, yetişkin eğitiminde ortaya çıkan eğilimleri gözden geçirmek,

2- Yaşamboyu eğitim bağlamı içinde, yetişkin eğitiminin işlevlerini dikkate almak,

3- Yetişkin eğitimi açısından, eğitimsel gelişme stratejilerini incelemek (Unesco, 1984. 3, s. 9).

Konferans gündemi yetişkin eğitiminin pratik konuları üzerinde yoğunlaştırılmış ve çalışmalar iki komisyon halinde sürdürülmüştür.

— Birinci komisyon, yetişkin eğitimi planlamasının, yönetiminin ve finansmanının daha yeterli hale getirilmesi,

— İkinci komisyon ise, kitle iletişim araçlarının yetişkin eğitiminde kullanılmasının en yüksek düzeye çıkarılması, yetişkin eğitime per-

* Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü Araştırma Görevlisi.

sonel sağlanması sisteminin iyileştirilmesi, araştırma ve geliştirme sisteminin geliştirilmesi, konularını ele almıştır.

“Yetişkin Eğitimine Personel Sağlanması Sisteminin İyileştirilmesi” konusu ilk kez Tokyo Konferansında özel bir çalışma maddesi olarak ele alınmış; komisyonda derinlemesine tartışılmış ve üye ülkelere tavsiyelerde bulunulmuştur. Tartışılan konular şunlardır:

Halk eğitimcilerinin yetiştirilmesi ve istihdamı, halk eğitimciliğinin koşulları, halk eğitimcilerinin nitelikleri, halk eğitimcilerinin istihdamı, yardımcı görevliler, halk eğitimcilerinin eğitimi. Halk eğitimi alanında önemleri nedeniyle tartışılan bu konular sırasıyla aşağıda ele alınmaktadır.

Halk eğitimcilerinin yetiştirilmesi ve istihdamı konusunda komisyon aşağıdaki görüşlere yer vermiştir:

Halk Eğitimcilerinin Yetiştirilmesi ve İstihdamı

1970'li yıllarda yetişkin eğitimi bekleyen en büyük sorunun yetişkinleri öğrenmeye yöneltme ve onlarda öğrenme isteğini canlı tutma amacının gerektirdiği çok çeşitli görevleri yerine getirecek, yeterli sayıda profesyonel personelin nasıl meseleğe çekileceği ve yetiştirileceği konusu olduğu, hakkında komisyon görüş birliğine varmıştır. Önceleri toplumda sıradan bir uğraş gibi görülen halk eğitimi, artık örgün eğitimin önemli bir parçası olmaya başlamıştır.

Şimdiye kadar, halk eğitimi ile ilgili çalışmalar, gönüllü elemanlar ve yarı zamanlı ücretliler tarafından yürütülmüş, halk eğitimi canlandırmak ve devamını sağlamak için hükümetler ve demokratik planlar için bu pratik bir çözüm olmuştur. Ancak, günümüzde halk eğitimi alanı gelişme kaydederek bir seviyeye gelmiş ve daha da gelişmesi için tam zamanlı personele (düzenleyici, yönetici) ihtiyaç duymaktadır. Hatta gönüllü ve yarı zamanlı uzman personeli bulmak ve bu alandaki gelişmelerin hızını artırmak için anılan personele ihtiyacı gittikçe artmaktadır.

Yetişkinlerin edindikleri bilgilerin yararlı ve kaliteli olması, kendilerine yetiştirme ve yöneltme yönünden sunulan kaynakların çokluğuna bağlıdır. İnsanlığa yapılacak yardım birinci derecede olmalıdır. Bu nedenle materyaller bizzat uzman personel tarafından hazırlanmış veya kontrol edilmiş olmalıdır.

Bundan böyle halk eğitimi, sadece ekonomik üretime değil aynı zamanda yaşam seviyesinin yükseltilmesine de katkıda bulunmalıdır.

Bu nedenle uzman personeli yetiştirecek daha önemli kaynakların sağlanması gereklidir (Unesco, 1972, s. 36).

Halk eğitimi alanında uzman elemana duyulan ihtiyaca değinen komisyon, uzman halk eğitimcileri halk eğitimi örgütlerinde tutabilmek için bu kişilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Bu konuda şu hususlara değinilmiştir:

Halk Eğitimciliğinin Koşulları

Çekici ve iyi belirlenmiş bir meslek görünümünü içerecek halk eğitimciliğinin, gerçek bir meslek olabilmesi için daha önce Montreal Konferansı'nda belirtilen eğilimleri yenilemek yerinde olur. Halk eğitimciliği gerçek bir meslek oluncaya kadar profesyonel elemanları istihdam etmek ve bunları kurumda tutmak gereklidir. İstihdam ettiği personele, örgün eğitim kurumları yönetici ve öğretmenlerinde olduğu gibi sosyal koşullar, emeklilik vb. statü hakları sağlamak durumdadır. Bununla birlikte, yetişkin eğitiminde profesyonel meslek adamlarına duyulan ihtiyaca verilen bu ağırlık, kapalı bir mesleğin kurulacağı izlenimini vermemelidir. Bir yandan yetişkin eğitimiyle genel eğitim arasındaki geçişlerin sürdürülmesi, öte yandan profesyonel yetişkin eğitimcileri ile bu alanda uzmanlaşmış olmayan kişiler arasında yakın ilişkilerin kurulması gerekli görülmektedir (Unesco, 1972, s. 36-37).

Komisyon halk eğitimi alanında görev alacak personeli üç grupta toplamıştır. Bunlar, tam zamanlı yetişkin eğitimciler, yarı zamanlı yetişkin eğitimciler, gönüllü ve ücretli elemanlardır. Bu elemanların hangi personel kategorilerinden seçilebileceği konusu ise şu şekilde açıklanmıştır:

Halk Eğitimcilerinin İstihdamı

Halk eğitimcisi niteliklerine sahip olmanın önemi ve yerine getirilecek görevlerin farklılığı göz önüne alınarak, halk eğitimcilerinin, değişik sosyal ve mesleki ortamlara uyacak şekilde yetiştirilmeleri gerekir. Kırsal kalkınma ve kentsel gelişmenin söz konusu olduğu durumlarda, uygulamaların dikkatli bir analizi yapılmalı ve buna göre personel kategorilerinden hangilerinin seçileceği belirlenmelidir. *Tam zamanlı yetişkin eğitimciler aşağıdaki kategorilerden sağlanabilir:*

a) Hizmet edecekleri toplumdaki kişilerle aynı deneyimlere sahip gönüllü öğretmenler ve düzenleyiciler,

b) Yetişkin eğitimi programlarında görev almış ya da yarı zamanlı olarak akşam kursları yönetmiş olup esas ilgilerinin yetişkinlerle ilgili faaliyetlere yönelik olduğuna karar verenler,

c) Özel bilgi ve becerilere sahip erkek ve kadınlar.

Yetişkinlerin ihtiyaçlarının farklılığı nedeniyle yarı zamanlı halk eğitimcileri farklı kategorilerden sağlanabilir :

a) Gerekli bir yetişmeden geçtikten sonra öğretmen - grup önderi ve düzenleyici olarak hizmet yapabilecek çeşitli mesleklere sahip kişiler,

b) Yerel kamu görevlileri, özellikle yayım veya toplum kalkınması hizmetlerini yürütme görevini yapmış kişiler,

c) Kısa bir yönlendirici kurstan geçmiş öğretmenler,

d) Toplumun saygınlığını kazanmış ve toplumu etkileyebilecek yerel önder niteliğindeki yaşlı kişiler,

e) Özellikle yüksek nitelikli kişilerin yetişkin nüfusta az sayıda bulunduğu, kalkınmakta olan ülkelerin üniversite öğrencileri,

f) Okumaz-yazmazlık oranının yüksek olduğu ülkelerde, okuma-yazma bilen bütün bireyler.

Yardımcı Görevliler

Bazı delegelerin ifadesiyle, toplumda sorumluluk almış bir kimse kendinden daha az şanslı vatandaşların eğitimine yardım etme görevinden kaçınmaz. Bu gibi kimselerin içinde, işleri gereği halkla her gün ilişki içinde olan doktorlar, sosyal hizmet görevlileri ve kütüphaneciler bulunur. Başkalarının çalışmalarını denetleme durumunda olan herkes, işinin eğitsel boyutunun bilincinde olmalıdır. Eğitimden ve kültürden en çok yoksun olanlara en iyi yardımcı yapabilecek kişiler, onların günlük yaşayışını paylaşan kişilerdir. Asgari bir eğitimden geçmiş bulunan herkes, yaşadığı çevrede eğitimin yayılmasına yardımcı olmalıdır (Unesco, 1972, s. 37).

Komisyon halk eğitimi alanında görev yapacak personelin eğitimi konusunda ise aşağıdaki hususları belirtmiştir:

Halk Eğitimcilerinin Eğitimi

Okuma-yazma programları ve halk eğitimi çalışmalarında görev alan görevliler çok çeşitlidir. Bunlar öğreticiler, yöneticiler, düzenle-

yticiler, program, film ve yayım gibi eğitici materyal hazırlayıcı uzmanlar, canlandırıcılar, yönlendiriciler, yardımcı elemanlar, kooperatif ve sendika yayım elemanları, öğretici personeli yetiştirecek ve araştırmaları yürütebilecek uzman halk eğitimciler. Bu listeye kısmen eğitim çalışmalarını yapan diğer görevliler de ilave edilebilir. Sosyal çalışma uzmanları, doktorlar, din görevlileri, kütüphaneciler, müze görevlileri ve kültür merkezi görevlileri.

Tam Zamanlı Yönetici ve Düzenleyicilerin Eğitimi

Yönetici ve düzenleyicilerin eğitimi derin olduğu kadar da geniştir. Görevleri bir çok alanda, nitelikli ve bilgili olmayı gerektirir. Bu nedenle bunların eğitimi gerekli koşullar hazırlanarak üniversitelerde yapılması gerekir. Çoğu ülkelerde bu amaçla bölgesel ve ulusal yetiştirme merkezleri kurulmuştur.

Yarı Zamanlı Halk Eğitimcilerinin Eğitimi

Yarı zamanlı görevlilerin eğitimi bunların mevcut bilgi ve becerilerine bağlıdır. Bunların en azından yetişkinlerin öğrenmesi hakkında bilgilerinin olması ve kendilerini hizmet ettikleri grupla özdeşleştirmeleri gerekmektedir. Kural olarak, çalışmakta oldukları çevrede eğitim görmeleri yerinde olur. Bazen onları yoğun nitelikli kurslar için bir merkezde toplamak gerekebilir (Unesco, 1972, s. 38).

Konferansta tek tip bir halk eğitimi elemanı düşünülmemiştir. Halk eğitimi alanının bir özelliği gereği çok değişik branşlardan, düzeylerden ve statülerden elemanlar kullanılmak durumundadır. Konferansta bu elemanların yetiştirilmesi de ayrı ayrı ele alınmış ve özellikle tam zamanlı elemanların eğitimlerinin üniversitelerde yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Halk eğitimcilerinin nitelikleri konusunda ise aşağıdaki niteliklerin beklendiği belirtilmiştir:

Halk Eğitimcilerinin Nitelikleri

Bir meslek olarak kabul edilebilmesi için halk eğitimi uzmanlaşmış meslek eğitimini gerektirmektedir. Düzenleme ve eğitim için yetenekli kişileri aramak yeterli olmamaktadır. Komisyon, yetişkin eğitimcisinin aşağıdaki nitelik ve yeteneklere sahip olmasını beklemektedir:

a) Geniş bir yaşam deneyimi ve geniş bir kültüre sahip olma, sosyal beceriler, grupla çalışma ve grup dinamiği hakkında bilgili, sosyal ve siyasal süreçleri çabuk kavrama yeteneğine sahip olmalıdır. Bunların dışında başkalarını anlama yeteneği, çoğu zaman kursları

planlama, modern araç ve gereçleri kullanma yeteneğinden daha da önemlidir.

b) Yapılan sosyal hizmete kuvvetle bağlı olmanın getirdiği heyecanı duymalıdır,

c) İyi öğrenme koşulları yaratmak için katılanların özel sosyal durumlarını kavrama yeteneğine sahip olmalıdır.

Yetişkinler her zaman öğrenme ihtiyaçlarının bilincinde olmadıklarından, yetişkin eğitimi her şeyden önce, insanların kendi potansiyellerinin farkına varmaları ve öğrenmeye ya da amaçlı grup çalışmalarına katılmaları için onları teşvik etmelidir (Unesco, 1972, s. 27).

Konferansta, yetişkin eğitimi personelinin yetiştirilmesi konusunda aşağıdaki hususlar tavsiye edilmiştir:

Yetişkin Eğitimi Personelinin Yetiştirilmesi

Yetişkin eğitiminin gelecekte toplumun her alanında olduğu kadar, insanların genel eğitim ve kültür düzeylerinin yükseltilmesinde de giderek artan bir önemle, hatta şimdi olduğundan daha çok eğitim sisteminin sürekli bir parçası olacağına inanarak; eğitim sisteminin bu önemli parçası için personel yetiştirilmesi ve uygulayıcı personelin, bilgi, beceri ve yöntemlerinin yükseltilmesi ve tazelenmesi için kısa ve uzun dönemli önlemler alınması gerektiğinin farkında olan Konferans, üye ülkelere bu amaçla yetişkin eğitimi personeli yetiştirilmesine yüksek bir değer vermelerini ve aşağıdaki hususları gerçekleştirmelerini tavsiye eder:

1. Öğretmen yetiştirme programlarında, kütüphanecilerin ve diğer eğitim personeli yetiştirilmesinde yetişkin eğitimi derslerinin de içerilmesi,

2. Yetişkin eğitimi alanında uzmanlaşacak öğretmenlerin yetiştirilmesi için programlar geliştirilmesi, yüksek öğretim düzeyinde, öğretmen yetiştirme sistemiyle uygun biçimde eşgüdümlemesi,

3. Öğreticilerin endüstri için tam zamanlı yetiştirme görevlerini yetişkin eğitimcilerin ve yöneticilerin yetiştirilmelerini de içermek üzere, yetişkin eğitimi personelinin yetiştirme için düzenlenen seminerlerin ve kursların, eğitim sisteminin tümleyici bir parçası olması,

4. Yetişkin eğitimi personelinin yetiştirilmesinde radyo, televizyon, basılı araçlar, yazışmalı kurslar ve görsel-ışitsel araçların, uygun bir bütünlük içinde kullanılması (Unesco, 1984. 3, s. 32-34).

SONUÇ

Tokyo Konferansı, halk eğitimcilerinin yetiştirilmesi ve istihdamı konusunda önemli kararların alındığı bir konferanstır. Halk eğitimi alanında görev alacak personeli, bu konferanstaki önerileri ve dünyadaki uygulamaları dikkate alarak üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar şöyle özetlenebilir:

1. *Uzman Yöneticiler, Düzenleyiciler*: Bunlar yetişkin eğitimi alanında tam zamanlı olarak çalışan, bu alanı sürekli bir meslek ve kariyer olarak seçmiş uzman elemanlardır. Bu elemanların en az lisans, tercihan yüksek lisans ve mümkünse doktora düzeyinde eğitim görmüş ve alanda tecrübe kazanmış kişiler olması beklenir. Bunlar, halk okulu müdürleri ve halk eğitimi deneticileri, tarımsal yayım elemanları, üniversite yayın örgütlerinin, gece kolejlerinin yöneticileri, sanayi eğitimi yöneticileri, devlet kurumlarının ve diğer kuruluşların hizmet içi eğitim yöneticileri, sağlık eğitimciler, sosyal kurumların, ceza ve ıslah kurumlarının yetişkin eğitimi yöneticileri, halk kitaplıklarının eğitim uzmanları, dini kurumların yetişkin eğitimi programları yöneticileri gibi çeşitli alanlarda ve çeşitli kurumlarda çalışan üst düzey personeldir (Bülül, 1987, s. 293). Bu grup personelden, her düzeyde beklenen hizmet büyüktür. Bunlardan normal olarak programları planlaması, uygulamaya koyması, yönetmesi ve değerlendirmesi beklenir. Ayrıca bunlar yetişkin eğitimi kuruluşlarının fazlasıyla ihtiyaç duyduğu yarı zamanlı personeli bulma, yetiştirme ve denetleme sorumluluğunu da üstlenme durumundadır. Bunun dışında, eğitim alanındaki gelişmeleri izlemek ve diğer meslek adamlarıyla ilişki kurarak bu ilişkileri sürdürmek zorundadırlar. Bunlardan, örgün eğitim sistemi ile toplum arasında yakın bağlar kurması da istenebilir. Bir yetişkin eğitimcisi olarak da Tokyo Konferansında belirtilen nitelik ve yeteneklere sahip olmalıdırlar.

2. *Tam Ya da Yarı Zamanlı Yönetici ve Öğretmenler*: Bunlar örgün eğitim kurumlarının yöneticisi ya da öğretmeni olup, tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak bir yetişkin eğitimi kurumunda yöneticilik, öğretmenlik görevi yapan elemanlardır. Bu elemanların hizmet öncesi eğitimleri sırasında yetişkin eğitimi alanında da dersler almış ya da sonradan bu alanda sertifika almış olmaları, ayrıca hizmet-içi eğitim programları ile bu alandaki yeterliklerini yükseltmeleri beklenir (Bülül, 1987, s. 294). Tokyo Konferansında belirtilen kategorilerden kim-seler, yarı zamanlı yetişkin eğitimcileri olarak istihdam edilebilirler.

3. *Ücretli ve Gönüllü Elemanlar* : Bunlar bir konuda yeterli tecrübe ve beceri sahibi olup, yetişkin eğitimi programlarında öğretici olarak görev alan, ücretli elemanlar ile yetişkin eğitimi programlarında gönüllü olarak hizmet eden elemanlardır. Bu elemanların hizmet öncesinde ve içinde yetişkin eğitiminin yöntem ve teknikleri, çalışacakları kurumun amaçları, örgüt kuralları, ilkeleri vb. konularda yetiştirilmeleri beklenir. Bu yetiştirme genelde kurumun yetişmiş kadrosu tarafından düzenlenir ve yürütülür (Bülbül, 1987, s. 294).

KAYNAKÇA

- Bülbül, A. Sudi., "Elsinordan Tokyoya", Yetişkin Eğitimi (Yaygın Eğitim) Üst Kademe Yöneticileri ve Uzmanları Toplantısı, Ankara, 1984. Bildiri.
- Bülbül, A. Sudi., "Halk Eğitimcilerin Yetiştirilmesinde Üniversitelerin Yeri ve Rolü", Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü Uluslararası Sempozyum 17-19 Kasım 1986, H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 2. Ankara. 1987.
- Lowe, John., "Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış, Çev: Turhan Oğuzkan, Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara. 1985.
- Oğuzkan, Turhan., "Unesco Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı İzlenimleri", Eğitim ve Bilim Dergisi, S. 57, Cilt: 10. Ankara, 1985.
- Unesco, *Troisième Conférence Internationale Sur l'Education des Adultes*, Tokyo, 25 Juillet-7 Août, Paris, 1972.
- Unesco, *25 Temmuz-7 Ağustos Tokyo Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı Nihai Raporundan Seçilmiş Bölümler*, Çev: A. Sudi Bülbül, Yetişkin Eğitimi (Yaygın Eğitim) Üst Kademe Yöneticileri ve Uzmanları Toplantısı, Ankara 1984, Kaynak Materyal: 3.